

WWW.UNIBELGRADE.SR

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дониси и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 22. У Сомбору 30. новембра 1883. Год. XV.

ТЕЛЕСНА КАЗНА.

Као што се грађани у држави морају безусловно да поковају законима земаљским, ради поретка државнога, тако се у школи ђаци морају владати по законима и наредбама школским, да би се одржала потребна дисциплина, без које школа никако не може вршити својега задатка. И као год што се сваки преступ закона државног строго казни, тако и деца у школи не смеју остати некажњена кад се огреше о школске законе.

За одрасле грађане вели се, да их незнање закона не извињује; али шта ћемо да речемо у том случају за децу, која не схваћају јоште, шта је то закон, па макар им се он износио пред очи и живом речи учитељевом? Пред тим питањем ваља сваки учитељ добро да размисли. Колико пута учини дете каку погрешку, што не зна да је то погрешка, или учини штогод нехотице, можда по живљој нарави својој, или што га је, па послетку, штогод изазвало, да учини погрешку. Све то не сме учитељ сметати с ума, кад хоће да процењује дечију кривицу. А увек је бољи онај учитељ, који уме чувати децу од погрешака, него онај, који се жури, да учињене погрешке казни. Паметном учитељу биће понајглавнија брига, да одвраћа децу од онога, што је законом забрањено, што не смеју чинити; да их придржава у оном, што им налаже дужност; па кад не узмогне благом опоменом успети, он ће их, најпосле, на то приморати средствима, која школи препоручује емпиријска и рационална педагогија и методика. Међу та средства хоће неки васпитачи да уврсте и телесну казну, без које, мисле они, не може бити школа. О тој теми већ се толико писало и говорило, па још увек заслужује да се узме на решето. Кад се под именом телесне казне разуме телесни рад и стајање, и ми јој нисмо противни; али кад се под тим именом разуме кажњење прутом, не можемо а да се не изразимо противу такве телесне казне.

„Прут је рајско дрво!“ — веле неки учитељи. Ми смо слободни не бити тога мишљења. Радије ћемо ми пристати уза онога српскога педагога, који вели, да ваља прутове, у којој се школи находе, исећи на комадиће, па њима учити децу рачунати, што ће рећи, да пруту није место под школским слемеником. Не велимо то с тога, што је поменуте речи изговорио одличан педагог, јер има и иначе врских педагога, н. пр., Јесен, Рајзер и други, који много важности дају телесној казни, на име бијењу; него велимо једино за то, што смо потпуно уверени, да је бијење од големе штете при васпитавању: оно убија код деце осетљивост моралну, осећање личне части и поноса, а и учитеља деморалише.

Али како да обуздамо и укротимо разуздану и рђаву децу? И многи би нам учитељи знали наврстати по неколико примера такве деце, код које су они исцрпели сва блажа дисциплинарна средства, као што је поглед неодобравања, прозивање онога, који прави неред, опомена речима, укор, претња и т. д., па би нам рекли, да су на послетку били принуђени притећи бијењу, као највишој потенцији казне. Радо ћемо веровати, да у данашњем друштву није мален број деце, на којој се морају примењивати најстрожије казне; али свакога је учитеља дужност, да поступице и врло споро прелази на већу казну; и ако кривца мора баш постићи најстрожија казна, нека телесну казну замене строжији затвор; ал' и овај нека се врши што ређе, јер честом употребом губи казна свој утицај. Учитељ не треба да жали труда и муке око својих ђака, да их исправља свима поменутиим средствима, пазећи на нарави разне деце, судећи свакоме строго по заслуги и примењујући казну смотрено, доследно и без страсти; јер сва брига и трудба учитељева око поправљања ученикова обилато ће му се наплатити; само нек се клони школе недостојна бијења; јер оно не поправља и не диже, већ квари и побија.

Родитељи у том много греше. Ма да се њима може допустити, да употребљавају телесну казну, док су деца још помања, ипак се мора осудити, што они не пазе где и када ваља да је употребе, што, да богме, није лак посао. У њих (особито у матера) је бијење универсалан лек за све преступе и иступе дечије, па и за женску децу, која се никад телесно не смеју казнити; с тога од таквих родитеља дођу деца у основну школу у боју оуглала без икаква стида, — а стид је најлепши ду-

шеви украс свакога детета. — Сад ако и школа стане васпитавати у таком правцу, онда не може бити говора од растења и јачања духа детињега. Психолог учитељ одмах ће познати децу, с којом се поступало тирански у породици, па ће према такој деци поступати благо и очински, тако, да им школа омили и постане најдраже боравиште.

Баш пре неколико дана доведе мати у школу пиесцу ових врста своју малу М, девојчицу из отмене куће. Њу су много плашили школом, говорећи јој, како ће је учитељ „шибати“ ако не буде добра, и тако даље. Дошавши у школу, девојчица се чисто зачудила, како ту нема свега онога, чиме су је код куће плашили, па је чисто оживела. После неколико дана, кад јој учитељ покаже у буквару насликану иглу с удевеним концем, па је запита: „шта је то?“ — она му одговори: „корбач, господине.“ — Како је дете дошло баш на ту мисао, да место игле види „корбач“, ласно је протумачити. — Из тога се још види, да учитељ не само што мора децу, кад у школу ступе, од разних навика да одучава, већ да му ваља дух својих питомаца чистити и од разних предрасуда и неоснованог страховања — Ето толико помаже породица школи!

А што је још црње и горе, има матера, које доводећи у школу дете своје, препоручују га учитељу овако: „Ето вам ђака, па га само држите строго: моје су кости, а ваше је месо!“ Али учитељ не треба на те речи ни главе да обрне. У раду његовом нека њега свакад руководе искуством освештана и опробана педагошка и методска начела, а никада неупутна жеља дечијих родитеља, који се кад и кад усуде, да захтевају од учитеља, да им казни у школи децу за иступе и погрешке, које су учинила код куће. Учитељ, који би се толико заборавио и то учинио, ископао је гроб достојанству своме и достојанству своје школе. Исто је тако ружан обичај, да се родитељи дечији и старатељи позивљу у помоћ за кажњење, кад дете штогод у школи скриви. Зар учитељ, који има небројене дужности, да нема толико права, да може сам казнити својега ученика?! Ово по нашем мишљењу правце води к понижењу моралне власти учитељеве и пред децом и пред родитељима.

Међу школом и породицом мора бити везе; где тога нема, не може бити истинскога васпитавања. Али баш телесна казна у школи кадра је сваку везу међу школом и породицом да потрга, а хармонију да раздеси, и да разорава, што учитељ

тешком муком сагради. Дакле, не само да деци уди телесна казна, већ и саоме учитељу, јер отуђујући њоме од себе децу, с њима отуђује и њихове родитеље, који доста пута пристају, на жалост, уза децу своју, ако су и крива, противу учитеља. У таком случају не може бити ни трага ауторитету учитељевом пред децом; али така ће деца за цело после окренути фронт и према својим родитељима.

К.

МОМЕ МЛАДОМ КОЛЕГИ.

(Свршетак.)

Прозборивши неколико речи о васпитању, које треба, да се изведе на детету одма, како је ступило у школу, разуме се постепено и лагано — нека ми дозволи мој млади колега, да се позабавимо час два и код наставе, која раме нуз раме мора ићи поред васпитања. Одвојити ово двоје значи раставити душу од тела а то је немогуће без штете једне и друге стране.

Млад учитељ док још у теорији наставља и васпитава децу једва чека онај дан, кад ће као независан учитељ у пракци да окуша своју снагу. По својој глави зида читаве куле и градове, кад га слушаш говорити, мислиш, е ће док ступи у школу починити чуда од посла, а кад тамо, он ти већ на почетку малаксао, у глави му прави каос од силних мисли, види себе у неком „circulus vitiosus“ у из кога незна да се извуче; незна где и како да одпочне свој посао. Сад тек види како му се руше планови што их је онако рано почео стварати.

Не чекајући од мога колеге да ме пита, хоћу да изјавим, да пре него што ступи у школу, сем што се треба да приправи за рад, мора бити начисто с питањем: одакле и како да одпочне своју наставу? Питање је овде и ја треба на њега бар у главном да одговорим.

Сигурно је мој млади колега имао прилике видети, како вешт и ваљан занатлија, пре него што ће предузети какав важан посао — стоји замишљен над градивом и размишља, да ли ће исто бити добро и целисходно за посао му, жури се да набави себи сигурна и ваљана средства, која ће му у томе послу од велике помоћи бити.

Па кад један прост занатлија анализује своје мртво градиво, одкуд онда ти као васпитач и учитељ смеш се латити посла пре, него што добро и свестрано испиташ пред собом стојећи живи материјал. Са собом у школу треба да понесеш што више и бољег умног алата, и да си кадар исти вешто употребити, пошто у противном случају често оће да поремети и онакаради целу зграду, а тиме се наноси ономе грдна штета, а избија твоје незнање и невештина.

На све прилике треба оштро пазити, јер има их тако незнатних, да им многи млад учитељ неће достојну пажњу да поклони одричући им сваки уплив, ма да се касније увери баш о противном.

Гледам младог учитеља где ступа први пут у школу с вољом, одушевљењем и ревношћу. Пун је набијен педагошких, дидактичких и

методичких начела и правила. Пред собом има само једну светлу тачку, до које жели доћи путем наставе. Он јури брзином, коју деца немогу да издрже и најпосле увери се, да сав му труд је узалуд утрошен, пут што га је изабрао одвео је њега и ученике му баш противно његовој жељи.

Природа непознаје ни у чем скока; сваки прави напредак бива само корак по корак. При настави имај увек две околности пред очима: прво, да се довољно обазреш на само наставно градиво и како ово методички да распоредиш; а друго да се поглавито осврћеш на личност, круг знања и искуство ученика и према томе онда удешавај своју наставу

Треба да знаш, да сваки ученик доноси са собом неко знање, немој да га погазиш, на то настави, прикопчај своју наставу, и ова ће да продре ученику у саму „крв.“

Идући што лакше корак по корак ти ћеш даље отићи. Своју сувишну ревност чувај за касније дане, која онда може имати велика успеха али у почетку је она готово увек штетна.

Бити при настави умерен то је једна од најлепших наставничких врлина. Моћи изнаћи при настави т. з. „златну средину“ и ове се увек држати показује твоју велику вештину. Немој да се заборавиш, па да при настави држиш читаве говоре заборављајући, да пред тобом седе дечица тек од 6 год.; свагда имај на уму, како је васпитач сина Људевита XIV. погрешно баш у томе, што је желећи подићи свога питомца „на орловски крили“ држао изврсна предавања, а није мислио, да ли је тај млади краљевић дорастао за такве говоре. Немој се говорећи дерати пред децом, јер ова те с почетка гледају усплахирено, а кад то већ оуглајају, неће се више ни освртати на твоју ларму, која ће те брзо уморити.

Још сам и то могао читати, да је оно прави а уједно и најобразованији учитељ, који је кадар да над самим собом влада. Напраситост нас често само срамоти и понижује, она није за васпитача, и благо ономе, којој може да заповеда. Напраситост никада непружа добра, него увек рђава васпитна средства.

Има нас доста учитеља, што се спрам деце радо стављамо у положај судије место да будемо лечници. Учитељ као лечник треба брижљиво да испита болест, што је на детету, па према томе да бира лековита средства.

Ако си дошао до уверења, да је некој болести потребан последњи а уједно и најјешћи лек — телесна казна; то пре него што извршиш — што нипошто несме ићи на пречац — сети се оних „златних речи“ мудрога педагога Жан-Паула, који вели: „Изброј 20—30 пре него што хоћеш да казниш; па ћеш онда друкчије поступити, него што би учинио да си казну одма извршио.“

Заборавих ти рећи, да својим ученицима дадеш што више саморадње, јер и ова је једно од главних наставних начела.

Ево ме да завршим. Ти си ме мој млади колего умолио, да ти напишем неколико речи о школи. Ја сам ти се по могућству одазвао и ако доста доцне. Задовољи се с ових неколико речи, које су ти из свег срца послате. Молећи те, да у твојој новоме и тешкој раду полазиш свагда лагано „корак по корак“ — желим ти сваку срећу!

Ст. Кер, 1883.

А. Р. П. учитељ.

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА ПОДЖУПАНИЈЕ РУМСКЕ.

WWW.UNILIB.RS

Друга седница*) беше државна 28. Августа п. с. после подне. Претседавао је г. Димитрије Вурдеља, кр. жуп. школ. надзорник.

I. Пошто је претседник отворио седницу, то учитељ г. Марко Суботић одпоче своје предавање и „воћарству“, које се у народној школи предаје и учи на темељу школске читанке. Но ваљан учитељ наћи ће у том градиву само елементе, најважније да ученици из ове гране народне привреде науче; пак имајући пред очима велику корист од рационално уређеног воћарства по материјално стање нашега народа, вазда ће наћи поуке, да поцуну празнину школске књиге. Јер то и није, чити може бити посао једне школске лекције, једнога дана, већ цео век човечији потребан је да се посвети подизању воћака.

Учитељева ће прва и најглавнија брига бити, да код својих ученика пробуди љубав према *оплемењивању* воћа и да ту љубав стално одржи, јер од тога зависи и остали успех. Прелазећи на практичну страну тога предмета, поучава ученике, кад и како ваља скупљати семе воћа и коштица; како ваља спремати земљиште за сејање, расађивање, оплемењивање разне врсте, као: *сајање, у расцеп и очење*. Код каламлења показује, како и од чега се прави *мелем*, поступање са овим и уопште израђује све радње, које долазе код подизања воћа све до њихове савршености. Пресађивање, неговање, побирање плодова и т. д. беше даљи предмет говора овог занимљивог предавања. Напослетку набраја сва оруђа, која су потребита за воћњак и воћаре.

Стеван Јаношевић наставља исто предавање и попуњује га својим искуством. Своје назоре излаже у следећем. Воћарство је предмет нар. школе, који имаде *васпитне* цели, те је сретство, којим се нар. школа служи, да хармонично развије све душевне способности ученичке. Он поступа овако:

- а.) деца купе семе;
- б.) у јесен, чим се школа отпочне, сеје учитељ са децом семење и коштице;
- в.) двогодишње воћкице пресађује и у покушалишту показује како ово бива;
- г.) показује како се прави мелем, спрема леторасте, калами у расцеп, у кору, сајање и очење;
- д.) удара кочиће поред калема, чисти их и плеви;
- ж.) кад наступи зима практички израђују деца каламлење свих врста.

То је самосталан посао без обзира на читаначко градиво. Када је ово добро утврдио, онда чита чланке читаначке о воћарству и упућује ученике да речитирају оно, што су читали и у врту радили. На завршетку упозорuje децу, да су тице највећи пријатељи воћу, те их ваља пазити и чувати, а не гонити и таманити.

Лазар Живојновић примећује, да предавачи нису ученицима рекли да каламлење воћа ваља предузети по сродности семења и коштица.

*) О првој седници в. 18. и 19. бр. III. Л. У.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Јосиф Мразковић вели: да предговорници нису упознали ученике са деловима воћке, т. ј. да се свака воћка састоји из срца, дрвета, лике, зеленила ликовог и корена. Даље није довољно пажња обрађена при ка-ламлењу, да се наиме племенита гранчица споји са дивљаком тако, да ликово зеленило једне и друге гранчице потпуно једно друго покрију, јер услов срашћивању лежи у соку, а овај се налази између лике и ликовог зеленила.

Скупштина прима предавања као добра.

За овим обраћа г. *председник* пажњу учитељства и на друге гра-не народне привреде велећи: да свуда ваља упућивати, да наш народ што умније поступа са својим имањем (господарством), како би више ко-ристи од свога земљишта могао да поцрпе. Тако *вртарство* стоји код нас на најнижем степену а могло би велике користи донети, да наше дома-ћице не напуштају да им коров око куће дохвата стреју, него да свако парче земљишта око куће и у врту брижљиво обрађују сејући зелен и остало поврће, које може половину мањег кућевног трошка без икаква велика труда да подмири. Учитељице су позване, да својим примером пођу унапред и ову грану домаће привреде подигну, да не буде и на даље жалосна појава нашега немара „пропадање и опадање“ нашег зем-љоделског сталеза. Јер домаћици је положена у руке срећа и напредак целе породице, па кад ова не познаје своје задаће и свога позива са управљањем куће, то је извештан пад и назадак целе породице. Кад јед-ном и наше домаћице буду производиле *зелени и поврћа* онолико, колико то Немеце и Мађарице производе не само за своју домаћу потребу, него и за продају, то ће и материјално стање нашега тежака битно унапред коракнути.

Виноградарство је код нас у Фрушкој гори прилично развијено; али манипулација вина за извоз још је у повоју, при том ваља настојати, да се боље врете домаће винове лозе негују, особито: сланкаменка, ска-дарка, динка, ранка, мирисавка и т. д.

Пчеларство се постепено буди из свога мртвила. Климатични од-ношаји овога предела, наше дивне Фрушке горе, имаде довољно услова, да се ова племенита грана народнога благостања са највећом енергијом и љубави унапређује. Учитељство ваља у овом погледу да предвачи; оно треба, да се само са пчеларством бави, да буде посредник, распростирач и агитатор у распростирању пчеларства. Куда ће племенитија занимања у изван-школским часовима учитељ наћи од кошнице, на којој имаде при-лике да посматра мудро уређену школу пчела, њихову издржљивост, да свака одговори својој задаћи и позиву. Најновије резултате на пољу пче-ларства ваља брижљиво пратити, те да корача успоред, да не изостаје од новијих изума, како неби неговао пчелу по стародревном начину, као што то чине неискусни и необразовани људи, већ да буде претставник рацио-налног одгајивања у својој околини. Ђерзонове кошнице препоручује као понајбоље за овај посао.

Гајење *свилене бубе* такођер је занемарено; али мало више труда и воље, па би се и ова корисна и пробитачна грана наше привреде унап-редила. Дударе треба култивирати и засејавати их *белим дудом*.

Уопште учитељ мора да буде будилник, потсрекач и својим примером да предњачи у свима гранама народнога благостања и његове образованости, те да му сав живот буде верно огледало доброга и напреднога, па је тада дојиста извршио своју задаћу и позив.

Ову поуку свога старешине узима учитељство на знање.

II. После кратког одмора наставља се седница даље. Као предмет дневнога реда беше практично предавање и „магнетизму“.

Г. А. Муха као предавач отпочиње своје предавање са причом о пастиру Магнесу, првом изналазачу жељезне руде, која имађаше привлачну свлу. Спомиње и тврдњу других, по којима магнет носи своје име од града „Магнезије“ у малој Азији. Предавач је у даљем току свога предавања поступно полазио од познатог к непознатом послужујући се апаратима и очигледношћу — покусима тумачише деци законе магнетичности у колико је то потребно и за схваћање дечије могуће. Укратко можемо рећи: да је предавање текло лако и разумљиво а поступак -- начин излагања одговарао је свима дидактичним правилима. Једино, што овоме ваљаном предавању морамо да замеримо, што предавач незна *сриски је зик* Чудновати називи и провинцијализми изазивају у слушаоца силом смех, који истина није на своме месту, али оправдан је с формалнога гледишта, пошто предавачу оскудева најглавнији услов, а то је: *правилаи и чист говор*. Ми му у интересу сопственоме препоручујемо, да више пажње поклони изучавању језика, а овде у Срему имаде прилике, да се отресе ке кавског провинцијалног наречја, које му толико обара и саму важност предавања.

Са овим предавањем беше завршена друга седница.

Прибележио :

И. Рад.,
равн. учитељ.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ПОДЖУПАНИЈСКЕ УЧИТЕЉСКЕ СКУПШТИНЕ ВИРОВИТИЧКЕ.

(Наставак.)

II. Питање гласило је :

„Kako bi se imali urediti školski voćnjaci, da se voćarstvo što bolje razvije, te kojim će načinom škola u tom pogledu moći najbolje djelovati“?

Известитељ овога питања навађа, како је воћарство у нас тако запуштено, да се једва поднамирују домаће потребе, а за изван-државни пр омет неможе ни говора бити. Успоредије воћарство других културних држава, као : Њемачке, Францеске, Ческе, Пруске и т. д. са домаћим, и навађа колику корист те државе од воћарства црпе. Код нас би такође могло воћарство веома напредовати, а да се то постигне позвана је и школа да тај напредак ускори. Школски вртови су код нас засад јако запуштени, но надати се је сигурно, да ће се сада око тога својски настојати, да се они, гђе их још нема устроје, а гђе су слабо култивирани, да се опет боље култивирају. На ту дужност позване су школе и политичке области наредбом високе владе. Школски вртови нека заузимају простор једног

катастралног јутра, у њима би се имали одхрањивати калами од најбољих врсти и најприкладнији за дотичну околицу, који би се општинарима безплатно сваке године раздавали. Иза овога ставља важност сађењу воћака крај путова, крај шума и т. д. од којих би била власницима велика материјална корист.

Код пресађивања воћака ваља пазити да се неповреде жиле, а сађење по могућности да се у јесен обави. Јаме у ту цел нека се један метар дубоке још за лета ископају. Непријатељи су воћа разне гусенице и зедеви; навађа сретство против ових. Шљива имаде код нас највише, али јој је култура доста запуштена, јер се не пресађује, него гђе сама изникне, тамо и узрасте. У школским воћњацима требало би шљива да заузима прво место а ваљало би устројити код школе сушенице за сушење шљива. У школском врту требао би да ради један сталан надничар, кога би учитељ упућивао у разним пословима.

У генералној као и у специјалној дебати учествоваху више говорника, који се с малим изнимкама слагаху са известитељем, — с тога буду следеће резолуције прихваћене:

1. Школски воћњак нека величином обсиже најмање простор једног катастралног јутра, у којем би се могло засадити што више разних врсти воћака, које се имају одхранити као матице.

2. Школски воћњак има служити:

а) обуковној сврси школ. младежи, б) за одхрањивање разни врсти воћака, а потом за ширење воћарства у целој околици.

3. У сваком школском воћњаку нека један сталан надничар послове обавља, а дотични учитељ нека га у том упућује и посао руководи. Тим ће начином рационално одхрањивање воћака поспешити.

4. Од велике би важности било по развитаку воћарства када би свака школа (дотично учитељ) на поджупанијску учитељску скупштину изложио именик оних врсти воћака што се у његовом школском воћњаку налазе. Тим би начином једна школа другој у помоћ притећи могла, а према потреби могли би се том приликом и договори повести о успеху школских воћњака као и о набави разних врсти воћака, које се у оној околици још не налазе.

5. Да се воћарство у нашој домовини што скорије и свестрано умножи, прометом пако у народу и материјална корист постигне, од преке би потребе било, да се посидеши сађење воћака осим вртова по ораница, које леже крај путева, и у пољу, крај просечени широки линија, тим би са начином број воћака на тисуће помножио, а паметно распоредане и засађене воћке неби усјевом ништа шкодиле, властником би пако обилну корист пружале.

6. Да се сађење воћака крај путова и т. д. код нас што прије произвести може, школа се има бринути, да у свом воћњаку одхрани што више разних врсти воћака, које би се у ту сврху поразделиле.

7. Искуством је доказано, да разне врсти воћака захтевају разне положаје и тло, с тога ће дотични учитељ код делења воћака међу општинаре ту околност на уму имати и особито на то пазити.

8. Ваљано пресађивање, обрезивање, чишћење и неговање

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

вођака јест главни увет добра плода. Зло пресађена вођка изгине, а запуштена ма у најбољем тлу ако и донаша плода, тај је лош. Да се овај ваљни, али код нашега пука јоште запуштени поступак поправи и унапреди, нужно би било, да се осим упућивања и наговарања употреби још и строжије сретство: Нека би предпостављена област одредила, (пошто слична наредба о чишћењу вођака и онако постоји) да надзорници школских вођњака, са једним културним већником, један пут у години у свом месту вођњаке прегледају, те немарнике путем општинског поглаварства на дужност присиле.

9. Велика важност имала би се ставити особито у Славонији осим других вођака на одхрањивање пак и сушење шљива црница (листвица). У сврху сушења шљива као и осталог вођа имала би се у сваки школски вођњак поставити умјетно саграђена сушеница (пећ за сушење.)

10. Сав трошак и доходак од плодова школског вођњака припада општини, а општина би имала за труд дотичному учитељу примерену награду из општинске благајне одредити.

(Свршиће се.)

ПРЕДЕО ТРЕБИЊСКИ ИЛИ ТРЕБИЊЕ.

На југу Херцеговине поред границе далматинске протеже се предео требињски или Требиње, па онда Попово поље, Шума и Зупци. *Требиње* је од најроднијих предела у Херцеговини. Још у X. веку спомиње Требиње грчки цар Константин Порфирогенит; много сведоче за ово и силне куле и развалине, које се још и данас тамо виде. У пределу требињском има 11.500 душа, од којих је већина православних Срба, римских католика никако и нема. — Кроз град Требиње тече речица Требишњица; тврдиња је веома стара. Срби православни имају своју цркву и при њој школу. Близу града Требиња налази се срп. правосл. манастир *Дужи*, који је основан, по што је разорен манастир *Тердом* 1808. год.

Река Требишњица топи *Попово поље*. Знатнија су места у Попову: *Љубиње* 6 часова на исток од Мостара, и *Љубомир*. Села су у Попову украј поља и то: Орашје, Гремљина, Величани, Драчево, Пољце, Мргољићи и т. д. У некима од ових места има црква али нема школе. У Попову је срп. правосл. манастир *Завала*. Речица Требишњица губи се на многим местима у земљи као и пр. код села Струјића у понору.

Гацко почиње од Фојнице и пружа се 8 часова у дужину. Поље гатачко је врло плодно, само што у горњем крају има много баруштина. У Гацком роди јечам, пшеница, раж и друга жита. Гацко лежи високо над површином морском, те с тога не може да роди јужно воће. У бреговитим местима Гацка, где се не сеје, има добре стоке, од које се добија: млеко, сир, масло, месо, вуна и кожа. Гатачани су због устанка веома пострадали. Становника има свега 5000 душа, од којих је већина православних Срба а римских католика и нема. Знатнија су места: *Метоксија* на 16 часова далеко од Мостара, где су утврђени шанчеви; па онда: Фојница, Кључи, Црница, Гареве, Липник где су дворови чувеног *А ед-аге Ченкића*.

На југо-исток од Гацка налази се предео *никшићски*, *Никшић*, који се дели на горње и доње поље никшићско; доње поље испресецао је речицама а горње је са свију страна окружено високим планинама. Знатно је место: град и тврдиња *Никшић*. У овоме пределу има 4500 становника, који су заједно с пределом припали српској кнежевини, Црној Гори. Осим тога присаједињени су Црној Гори и Бањани и Рудина. —

Далеко од Гацка а 14 часова источно од Мостара налази се *Фоча* на реци Дрини, преко које протиче речица Чехотина текући кроз Фочу, која је врло лепа и сва у зеленом. Пуна је воћњака а на име шљивака. Срби православни имају у граду своју цркву и доста добро уређену школу. У граду с околном има 10.000 становника, од којих је већина православних Срба а римских католика нема. У Фочи се израђује добро оружје.

Поред речице Чехотине је доста велики град *Плевље* (турски *Таслица*), који с околином броји до 7000 становника. Овде православни Срби имају своју цркву и школу. — Близу града налази се манастир свете Тројице.

Крај речице Лима лежи град *Пријеноље*. Близу Пријеноља а крај реке Лима лежи срп. правосл. манастир, *Милешevo*, који је основао српски краљ Владислав 1334. год., и донео у њ тело св Саве из Трнова, где је оно почивало све до 1595. год. За то се ова земља и зове војводина св. Саве а владоци су се називали: чувари гроба св. Саве.

У *Новој вароши* с околином има до 7000 душа, од којих је тек петина мухамедоваца а остало су све сами овејани православни Срби, римских католика нема.

На крај границе херцеговачке на рецици Лиму налази се град *Бијело поље*. —

Предела: Пива, Дробњаци и Колашин припадају сада Црној Гори као и Бањани с једним делом Гацка. —

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Основне школе у Србији.) На крају школске године 188 $\frac{2}{3}$ била је у Србији свега 641 основна школа и то 564 мушке школе и 77 женских. У свима тим школама радила су 903 наставника и то 643 учитеља и 260 учитељица (у мушким и женским школама), а ученика и ученица било је:

у првом разреду	12.606	ученика,	2.304	ученица,	укупно	14.910
у другом	8.652	„	1.602	„	„	10.254
у трећем	6.177	„	1.108	„	„	7.285
у четвртном	1.740	„	540	„	„	2.280
Свега дакле	29.175	„	5.554	„	„	34.729

(Пр. Гл.)

(Београд.) Министарство просвете издало је распис, да сви учитељи и учитељице основних школа морају пре увођења у школски рад положити заклетву на то звање. — Исто министарство издало је наредбу, по којој они учитељи (учитељице), који су служили четири године у учитељству и за то време оцењени у општем резултату најмање оценом до-

бар, добијају право, да полагају практички учитељски испит. Већ су проглашена и правила о полагању тог испита. Практични испит полаже се из школског рада, под којим се разумеју сви предмети, који се предају у нижој основној школи. Ко тај испит положи, проглашује се као способан за сталног учитеља. — Главни просветни савет претресао је питање о ученичким задаћама и изразио се већином гласова против писмених домаћих задатака, него да се задају само школски писмени задаци, који се имају израђивати под надзором самог наставника. По предлогу главног просветног савета издало је министарство већ и правила, којима се регулише давање школских писмених задатака и која важе за све ученике гимназија и реалака.

(Цетиње.) Као што јавља Г. Ц. стигла је на Цетиње нова управитељица вишег женског завода гђца Лопухина, те ће се тако моћи сада школски течај и на том заводу да отвори, а већ се пријавило више ученица, него што могу да се приме.

(Немачка.) Управитељ учитељске школе у Ерфурту Др. В. Јитинг стављен је у стање мира, а на његово је место именован и нашем учитељству добро познати Др. Кер из Халберштата.

(Женски лицеј у Паризу). Недавно отворен је први женски лицеј у Паризу. Толико се ученица пријавило, да нису могле све да се приме, те се већ говори о оснивању два нова женска лицеја. Настава је подељена на пет година и обухвата ове предмете: Веронаука (у програму стоји „морал“), јасно читање, француски језик и литература, стара и модерна књижевност са основима латинског језика, општа и француска повесница, географија и космографија, енглески или немачки језик, домаћа економија и обичајно право, природопис, физика и хемија, аритметика, геометрија и основи алгебре, цртање, вокална музика, гимнастика и женски ручни рад.

(Забрањују удају). Месно заступство вароши Каменец (Szombathely, Steinamanger) донело је закључак, по ком се учитељице, које се налазе у варошкој служби, не смеју удавати, јер ће у том случају одмах изгубити своја места. Још је закључено, да треба изнаћи начин, како да варош за случај порођаја садањих већ удатих учитељица не трпи никакве материјалне штете.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

21. *Градиво из физике* и т. д. прикупио и израдио *Светозар Милетић учитељ*. Издање књижаре Луке Јоцића и др. У Новом Саду 1883. 8^о с. 61. Цена 30 н. (Свршетак.)

Поука о атмосферском притиску уводи се познатим експериментом, где се чаша напуни водом, покрије листом папира и изврне. Уз то се узима још вода у натегачи, из које она не цури напоље, догод је горњи отвор запушен палцем. Те две појаве нису писцу једно исто, јер вели (с. 22., 23.) да „вода зато није исцурела из чаше и натегаче, јер је ваздух тамо чинио притисак на артију а овде на саму воду и тиме пречио дурење.“ Али у ствари држи и у првом случају воду у чаши само при-

тисак атмосферски, чаша се пак само с тога покрива папиром, да може да се обрне, а да у обртању не испури вода напоље. Да зацело притисак ваздушни не држи папир за чашу, о том можемо лако да се уверимо, кад празну чашу покријемо листом папира и обрнемо је: папир ће одмах да спадне чим руку уклонимо. Али шта онда држи папир за чашу, у којој има воде, кад то није ваздушни притисак? запитаће можда когод. У том случају држи папир адхезија и то право рећи не за чашу него за воду. Да је и то истина, о томе можемо лако да се уверимо, ако чашу воде покријемо листом добро омашћена папира, уз који вода не пријања. Кад тада чашу обрнемо и само је мало покренемо, спашће одмах папир доле а за њим и вода. Папир је дакле у првом огледу само помоћно средство и не треба на исти да се обрати главна пажња ученика. Но пошто то ипак бива, то је боље да се тај оглед прави тако, да се чаша покрије уместо папиром честим тилом, кроз који иначе — као што се може најпре да покаже — вода пролази, кад се на њега сипа. Са таквим тилом може чаша лако да се обрне и чињеница, коју хоћемо да покажемо, излази тада непосредније пред очи.

На с. 32. читамо „светла сенка.“ Зар није то противусловје?

На с. 37. се учи, да се код далековидих људи „образује слика предмета у оку иза мрежице.“ То тако не стоји, него је слика, која постаје на мрежици, *мутна*, јер би се јасна могла истом да образује иза мрежице, кад би то наравски било уопште могуће.

„Кад се капљице смрзну, онда пада град, туча“ каже се на с. 52. Колике би морале те капљице бити, кад знамо, да гдекад пада туча велика као голубије јаје и већа? Зато треба бити искрен и рећи, да људи још не знају, како постаје туча.

На с. 54. налазимо *larsus salami*, да магнетска игла узима правац од севера *према западу*.

Магнетска деклинација није постојана величина и не може се за њу уопште рећи, да износи „18° према западу.“ Иначе није та ствар за основну школу.

Код електрицитета нигде не налазимо, усљед чега постаје управо светлац. То је главно, што је требало да се каже, и онда неби ваљда читали на с. 59.: „Кад *муња* над зградом севне, она *идне* на гвоздену шипку пошто је она на згради највиша, и тако шипка и жица *сироведу муњу у земљу*.“ Писац представља дакле себи муњу као нешто телесно, а то је погрешно.

Код галванског електрицитета читамо, да у чашу са киселином ваља да се металне плоче ставе тако, „да се *додирују*“ и да ће се тада у њима „развијати електрицитет.“ Али плоче баш не треба да се додирују, а што је писац рекао да треба, то је с тога, што је он тако нашао у другом издању „Основа физике“ од М. Петровића, којим се делом, као што ће сваки читалац одмах приметити, од чести служио при писању своје књиге, чему иначе нема никакве замерке. Али то место је баш штампарска грешка у другом издању „Основа физике“ (изостала је речца *не*), која је касно примећена и које иначе нема у првом издању.

Ни код галванског електрицитета не каже се, шта треба управо разумети под електричном струјом, а без тога не може ни једна галванска појава да се разуме као што треба.

Изузев још неке мање грешке, које нећемо даље да наводимо, решио је писац своју задању добро, као што ће се свак уверити, ко му књигу прочита. С тога можемо ту књигу да препоручимо пажњи наших читалаца.

Ц. У. Новоме Саду. Издање и штампана *А. Пајевића.* 1883. 8° с. 220. Цена 60 н. или 1 динар 35 пара.

Исто онако радосно као што смо поздравили прву свеску овога дела (в. с. 142. Ш. Л. од о. г.), поздрављамо и ову другу свеску. Исто онако лепо и занимиво цртају нам се и у овој књизи у облику пријатне приче разни девојачки карактери. Примерима велике доказне моћи износе се оне многе мане, које хоће толико пута да онакаже и најлепшу девојку, ако се њеном васпитању не посвети довољна пажња. Писац је заиста вешто и са пуно такта „показао различите путове, који воде у најважније доба живота, где се завршује развитак укуса и склоности, утврђује значај, оснива добро име у свету и на скоро опредељује судба живота.“ Превод је написан за данашње доба доста старинским језиком, али је уопште лак и топао. Нека је то дело најлепше препоручено свима младим Српкињама.

РАЗНО.

(Успомена Владике Платона.) Као што се сваке године у недељу пред дан св. Платона држи у св. Ђурђевској цркви сомборској парастос покојном добротвору народном владици Платону, тако је и ове године у недељу 13. Новембра на празник св. Јована Златоуста држана свечана успомена велезаслуженом том покојнику. Литургију је служио нећак Платонов преч. г. Јован Момировић парох овдашњи учинивши на њој спомен за покој душе Архијереја Платона. На свечаном парастосу чинодјествовао је најпречастнији г. протопресвитер Љубомир Купусаревић сз укупним свештенством сомборским и катихетом учитељске школе; шест питомца платонових с горућим воштаницама стајаху около кољива; управитељ с професорима и учитељима и сви овдашњи ученици србски присуствоваху овој светковини, а приправнички мешовити лик под управом Петра Михајловића приправника III. разреда појао је умилно како на св. Литургији тако и на парастосу. Ревностни епитроп св. Ђурђевске цркве госп. Константин Давидовић увеличао је светковину ову подпуним осветлењем цркве како на Литургији тако и на парастосу.

(Сарајево.) Здање православне богословије, што га је земаљска влада подигла на земљишту, које је поклонио митрополит г. Сава, готово је и ових је дана градња колаудована. На пролеће преселиће се у исто сав богословски завод. У новом здању на Савином дару — тако је то место названо у почаст митрополиту г. Сави — становаће ректор и професори, домаћи економ и за сад 24 богословца. Како *Савин дар* лежи крај жељезничке пруге, то ће се код њега отворити нова станица за богословију и тада ће се моћи отуд за $\frac{1}{2}$ сата доћи у Сарајево.

(Загреб.) Хрв. педаг.-књиж. збор издао је позив хрватскомучитељству ради сабирања принесака за спомен покојном Мијату Стојановићу, који је себи име стекао као врстан педагошки и народни писац.

(У Данској) је један сеоски учитељ, по имену Берг, председник фолкетинга т. ј. данског државног сабора.

(Глашнице наших књижевних друштава) стоје свако: 1. Матица српска (осиована 1826) има капитал од 104.772-09 ф., а заједно са фунда-

цијама, којима рукује, износи јој укупни иметак 304.039-48 ф.; Хрватска Матица (основане 1842) има капитал од 51.652-73 ф., а заједно са фундацијама, којима рукује, 72.239-45 ф.; 3. Српско учено друштво (основано 1842) нема посебног капитала, него добија годишњу субвенцију од 20 до 25.000 динара, што репрезентује доходак од преко 200.000 фр. капитала; 4. Друштво археолошко у Загребу (основано 1850) има капитал од 6500 фор.; 5. Далматинска Матица (основана 1852) има капитал од 28.000 фр.; 6. Југославенска академија знаности и уметности (основана 1867) има капитал од 340.137-86 фр.; 7. Друштво св. Јеролима (основано 1868) има капитал од 66.815-56 ф., а заједно са фундацијама, којима рукује, 80.638.04 фр.; 8. Хрватски педагог. књаж. збор (основан 1871) има капитал од 11.025 фр. и 9. Завлада Николе Чуића (од г. 1874) има капитал од 38.125 фр. По томе износе све главнице, које су намењене унапређивању књижевности српске и хрватске, од прилике 1,080.704-83 фр. Те податке узесмо из „књижевне смотре,“ те примећујемо, да тим друштвима ваља додати још и „Фонд Илије Коларца на књижевне цељи,“ који такођер има знатан капитал, даље „Фонд Школскога Листа“ у Сомбору и „Дружину за потпомагање српске књижевности“ у Београду, која је на акције основана.

(Добро је да се и ово зна.) Кад је перо ново, па неће да пише, треба га забести једанпут двапут у кромпир, па ће одмах држати на себи тинту. Тако треба радити и онда, кад је перо покривено сувом кором од тинте. То раде у Енглеској сви и на свима писаћим столовима налази се кромпир, у који се забадају пера:

Н Е К Р О Л О Г.

После дугог боловања преминуо је у Сомбору 16. Новембра Јован Бакић умировљени професор српске учитељске школе горњокарловачке. Покојник се родио у Вршцу 1844. године, где му је отац био народни учитељ. Свршивши с отличним успехом трећи разред реалне школе у месту свога рођења дође он у јесен 1861. године у Сомбор и као један од најбољих и најспособнијих ученика сврши учитељску школу 1863. године и буде за народног учитеља са препоруком оспособљен. На скоро затим изабран буде за учитеља вршачког, и као такав послужио је народној школи 11 година отликујући се точним вршењем својих дужности скромним понашањем, умилним у цркви појањем и особито наставом у основима реалних знања у цртању и у краснопису. Народни сабор 1870 године изабравши га за народног питомаца пошље га у Швајцарску, где је годину дана провео учећи прилежно у учитељској школи кантона Бернског у Минхенбухсеју, о којој је школи обширан извештај после свог повратка на свет издао. Високославни срб. нар. Школски Савет поставио је њега као изврсног учитеља за професора учитељске школе у Пакрацу, где је немачки језик, земљопис, рачун, економију, цртање и краснопис, хармонијско појање, свирку и гимнастику предавао, а кад се пакрачка учитељска школа по наредби политичне власти затворити морала,

премештен је он за професора у Карловац, где после кратког времена са слабости живаца и умно ослаби, тако да је морао у мир стављен бити. По закључку вис. Школског Савета одређена му је мировина из народног фонда, коју је тек после министарске потврде недавно уживати почео. Верна сузруга његова учећи приватно децу брижљиво га је до смрти неговала и дворила. Више од године дана лежао је болан у постељи, од које га је тиха смрт ослободила. 17. Новембра после подне праћен од управитеља, професора и питомаца учитељске школе и од учитеља и ученика овдашњих србских народних и више девојачке школе сахрањен је овај ревностни трудбеник школе србске на свето-успенском гробљу Сомборском. Вечна нека му је успомена!

9. нов. представио се у Долову *Стеван К. Стојадиновић*, равнајући учитељ у Баваништу. Покојник је свршио г. 1873. учитељску школу у Сомбору и био је вредан и одушевљен учитељ. Неколико пута дописивао је и у „Школски Лист“, а издао је пре три године на свет још и књижицу „Основи угарске отачаствене повеснице“, која се употребљује у неким школама у Банату. Нека је младом трудбенику на пољу народне просвете лака црна земља!

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Сврш. приправница Анастасија Антонијевића изабрана је за учитељицу у Бали.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Ланговету. Плата 300 ф., стан и огрев. Молбенице царски писане шаљу се до 31. дец. по нов. кал. управном одбору крашовско-серењске жупаније у Лугош.

— Тражи се учитељ у Коњицу. Плата 500 ф., стан и огрев. Молбенице гласеће на срп. прав. цркв. шк. општину у Коњицу шаљу се до 6. дец. г. митрополиту Игњатију у Мостар.

НОВЕ КЊИГЕ.

Дечија лира. Збирка песама за певање у школи и код куће. Прабрао Светозар Арсенијевић, учитељ у Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића, 1883 8° с. 172. Цена 30 новч.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Пријатељу у Берлину. Др. Пачу није остао у Вел. Градишту, него се вратио опет награг у Сомбор. — „Школске визите.“ Не слажемо се у многоме са садржајем тога чланка, те нам нећете замерити, што га не можемо да донесемо у нашем листу.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.